

891.99

2-14

ԱՇԸՂ ՀԱԶԻՐԻ

I

ԳՈՂ ՀԱՐՈՆ

II

Տարօրինակ տպատ.

5

ԹԻՖԼԻՍ

1907

(17)

ԵԼԵՔՏՐԱԶԱՐԺ ՏՊԱՐԱՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆՑԻ

291.99

2-14

891.99

2-14

6 NOV 2011

ԱՇԸՂ ՀԱԶԻՐԻ

I

ԳՈՂ ՀԱՐՈՆ

II

Տարօրինակ աղբառ.

ԹԻՖԼԻՍ

1907

(17)

ԵԼԵԲՏՐԱՅԱՐԺ ՏՊԱՐԱՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆՅԻ

ԳՈՂ ՀԱՐՈՆ

3

Ա.

Լինում է չէ լինում մի մարդ՝ անունը
 Հարօ, որը ոչ հայր է ունենում, ոչ մայր,
 ոչ եղբայր և ոչ մի մօտիկ ազգական:
 Հարօն ղիտենում է տասնևերկու արհեստ,
 բայց տարաբախտաբար չի կարողանում ոչ
 մէկից օգտուել. ամեն տարի ուրիշ ուրիշ ար-
 հեստներով պարապելով, փորձում է ամենն էլ,
 բայց իզուր: Վերջապէս երկար տանջուելուց
 յետոյ Աստուծոյ հետ հետևեալ պայմանն է
 անում. զարնանամտին տասնևերկու լօբի է
 ցանում իր փոքրիկ պարտիզում և ամեն մի
 լօբու մօտ մի փայտ է ցցում և վերան կպ-
 ցնում մի կտոր թուղթ, որի վերայ գրած
 է լինում թէ՛ այս ինչ արհեստն եմ ես և՛ ի
 միջի ալլոց մէկն էլ ցանում է գողութեան
 համար: Վերջացնելուց յետոյ ասումէ «Տէր
 Աստուած, այս է իմ բաղտս, սրանցից որը
 շուտ բուսնի, այն էլ լինի ինձ վիճակուած,
 այն արհեստով պէտքէ պտրապեմ: Անցնում

3527-8

է մի քանի օր, զայլիս է տեսնում, որ դո-
ղութեան լօբին արդէն դուխը հանել է զեա-
նից: Հարօն զգուանքով հողը վրան է ածում,
ոտքով ամրացնում: Մի երկու օրից յետոյ
դարձեալ զայլիս է տեսնում, որ նա է դուրս
եկել դարձեալ: Ճարահատեալ հնազանդւում
է իր վիճակին ասելով. Էհ ի՞նչ անեմ, զուցէ
այս է զրել Աստուած իմ ճակատին. դրանով
պիտի հաց ուտեմ ես, եթէ ոչ աստնւերկու
արհեստ դիտեմ, բայց բեղարեցի փորձելով,
ի՞նչու չը կարողացայ ոչ մէկից օգուտ քա-
ղել. հոգ չէ, մի՞թէ չի կարելի զողութիւնով
բարի դորժ կատարել: Աշխատել միշտ ժլատ
հարուստներին կողոպտել, խեղճերին, տա-
րակուսածներին տալ. հսկել անօգնական
որբերին, արգելք լինել այն անգութ աւա-
ղակներին, որ անմեղ մարդկանց կողոպտում,
սպանում են և ալլն: Այո, շատ լաւ, բայց
ինչով կարող եմ զողութիւն անել. ոչ ձի
ունեմ, ոչ հրացան և ոչ դաշոյն: Էհ, երբ
որ Աստուած ինձ զողութիւնիցն է տուել,
դրանով կը պարապեմ. ասում է ու մի փայտ

վերցնում ուսին դնում, և ճանապարհ ընկ-
նում զողութիւն անելու վերոյիշեալ ծրա-
դրով: Բիչ որ դնում է, ճանապարհին պատա-
հում է, մի ձիաւոր դաշոյնը կապած: Հարօն
յարձակում է ձիաւորի վերայ գոռալով.
«Վաչր իջիր ձիուցդ, եթէ ո'չ կ'սպանեմ»: Խեղճ
ձիաւորը դողդողալով վաչր է իջնում, ձին և
դաշոյնը յանձնում է, հարօն կապում է դաշոյնը
նստում ձին ու դնում, բայց սրանով չը բաւա-
կանանալով ասում է չէ, սրանով զաւաղու-
թիւն չի լինի, պէտք է լաւ ձի և զէնքեր ճարել:
Հէնց այս միջոցին մէկ էլ տեսնում է մի լաւնժոյ-
զի վրայ հեծած արծաթապատ և ոսկեպատ
զէնքերով զինուած մի երիտասարդ դուրս
եկաւ առաջ. հարօն գոռալով՝ սրան ևս վա-
խացրեց իւր ահուելի ձայնով. խլեց ձին ու
զէնքերը և փոխարէնը տուեց իւր քոստո ձին
և անպէտք դաշոյնը: Հարօն, զորս դու պա-
տուիրեցեր զինւում է թանկագին զէնքերով
նստում է նժոյկը, ասելով. հա, ինչ կ'ասեմ
հիմա ինձանից կարելի է վախենալ. Էհ, Տէր
Աստուած, դու յաջողութիւն տաա, ասում
է ու ճանապարհը շարունակում:

Մի քանի տարի այս արհեստով շատ բարիքներ է անում և քաջութեան մեծ անուն ժառանգում։ Բացի զիւղացի և քաղաքացի անտարբեր, ժլատ հարուստներից, ամեն մարդ էլ սրան սիրում էր և յարգում։ ամեն տեղի աւագակներն ևս գողում էին սրբանից, այնպէս որ, ինչ կողմն էլ նա լինում էր, ոչ մի աւագակ չէր կարող համարձակուիլ մօտենալ այն կողմին։ Վերջապէս մի խումբ յայտնի աւագակներ վճռում են զնալ նրա մօտ, խնդրել, որ ընկերացնի իրեն հետ, լինի գաստաբաշի—խմբագետ։ Այդպէս էլ լինում է, միայն հարօն իւր ծրագիրն յանձնելով նրանց՝ ասում է «ծրագրիս համեմատ պիտի վարուէք, եթէ ոչ բոլորիդ էլ կը կոտորեմ։ աւագակները բոլորն էլ ուրախութեամբ համաձայնուեցին և այնուհետև շարունակում իրենց գործը։ Բաւական ժամանակ իրեն ընկերների հետ աւա-

ղակութիւն է անում և մեծ քանակութեամբ փող ու ապրանք ծեռք բերում։ Մի անգամ իրենց սովորութեան համեմատ մի մեծ վանառականի կողոպտում են։ ունեցած չունեցածը խլելուց յետոյ, ուղղւում են իրեն ևս սպանել։ հարօն այս բանին հակառակում է, թուրը մերկացրած յարձակում է ընկերների վերայ՝ ասելով. «ինչ էք անում, անիրաւներ, հարստութիւնը խլում էք բաւական չէ, ուղղւում էք կեանքն էլ խլել։ «Ընկերները սարսափելով, զէնքերը ծեռքերից ձգում են, ասելով. ներիր մեզ, սխալուեցինք։»

Այս դէպքը առաջինը լինելով, ներում է հարօն ասելով. «դէհ, վերցրէք տարէք այս ապրանքը մեր օթեւանը, ևս էլ շուտ կը դամ։» Ընկերներին ճանապարհ ձգելուց յետոյ, վանառականին ևս ճանապարհի ծախս է տալիս և զնաւ բարեւ մաղթում։ Հենց որ ուղղւում է բաժանուի նրանից, իսկոյն յետ է կանչում վանառականը հարօն և ասում է. «եղբայր, երբ դու այս լաւութիւնը արիր ինձ, առաջին իմ կեանքս բաշխեցիր ինձ և երկրորդ

նանապարհածախս սուրբ, որպէս զի կարողանամ հասնել իմ երկիրն, ուստի սրա փոխարէն մի բան կը սովորեցնեմ քեզ: Մենք վաճառականներս առհասարակ սովորութիւն ունենք թունաւոր հացեր պահել հակերի մէջ, որպէս զի մեզ կողոպտողներն և կեանքից զրկողները իւրեանք ևս զրկուին կեանքից թունաւոր դաթէն ուտելով ուստի զգոյշ եղիր, որ չենթարկուիս այդպիսի փորձանքի: Իմ բեռներիս մէջը ևս կայ այդ թունաւոր հացերից: Հարօն շնորհակալութիւն է յայտնում և այս մարդու ազգ և անունը և որտեղացի լինելը հարցնում, զրում է և հեռանում: Մինչև ընկերների մօտ հասնելը, մէկը արդէն կերած և մեռած է լինում, հարօն իսկոյն արդելում է ուտել այդ հացը, պատմելով վաճառականի ասածները: Այսպէս մի քանի տարի ևս շարունակում են իրենց գործը. սակայն հարօն արդէն ծանօթացել էր այս տեսակ կեանք վարելուց. մի օր ասաց իւր ընկերներին. «ես ուզում եմ բաժանուել ձեզանից:» Ընկեր-

ները շատ արամեցին և սկսեցին լաց լինել. չէին կամենում բաժանուիլ երբեք իրենց ազնիւ ընկերից, բայց հարօն շատ է խնդրում, որ թողնեն իրեն մի քիչ հանգիստ կեանք վտրել, իսկ իրենք շարունակեն իրենց գործը միևնոյն կերպով, եթէ իրեն սիրում և յարգում են: Ընկերներն երդում և խօստանում են կատարել հարօնի ցանկութիւնը և այնուհետև սկսում են բաժանել փողը և ապրանքը: Հարօն վերցնում է միայն վերջին անգամ կողոպտուած վաճառականի ապրանքը և ուրիշ ոչինչ. որովհետև բաւականին ոսկի է ունենում: Ընկերները շատ են խնդրում, աղաչում, որ վերցնէ՝ որքան ցանկանում է, որովհետև իրենք կարող են դարձեալ ձեռք բերել այդ ոսկուց, բայց հարօն մերժում է: Այդ ապրանքը բարձելով ձիերի, ջորիների վերայ, համբուրուելով ընկերների հետ, բաժանում է:

Գ

Հարօն դնում է ուղղակի այն վաճա-

ուսկանի մօտ, որին կողոպտել էին վերջին անգամ, այն նպատակով, որ վերադարձնի ապրանքը իւր տիրոջ: Քաղաքը մանելուն պէս, հարձ ու փորձ է անում այն մարդուն մի ծեր մարդ ցոյց է տալիս, «տես այն կարի ծայրին նստածն է պատսռոտուած շորերով:» Հարօն գնում է այն մարդու մօտ և բարեւում է. նա առնում է բարե բայց չէ նանաչում, թէ ով է սա և հարցնում է նրա ով լինելը. նա պատասխանում է «թէ ես այն աւաղակապեան եմ, որ քեզ այն ինչ ժամանակ կողոպտեցինք և այժմ քո ապրանքը լիովին բերել եմ քեզ յանձնելու. եթէ քեզ հարցնող լինի, այսպէս ասա. ես սուտ էի հնարել, թէ ինձ կողոպտել են, որովհետեւ իմ մի ընկերը իմ բացակայութեան ժամանակ ապրանքը փախցրել էր՝ տարել մի ուրիշ երկիր, ես յուսահատուած տուն վերադարձալ, հաւատարմով, որ նա ինձ ալ ևս բաժին չի տալ, —բայց նա, ընդ հակառակը, մեծ յաջողութեամբ վերադարձել է և իմ բաժինն

էլ բերել է: Այս պատուէրները տալուց յետոյ, ասում է. դէհ, զնա խանութ վարձիր, տեղաւորիր ապրանքդ: Խեղճ մարդուն մի կողմից ծերութիւնը, միւս կողմից աղքատութիւնը այնպէս կուչ էին ածել, որ ռաքն ու ձեռքը թուլացել էին, համարեա թէ տեղից շարժուելու կարողութիւն չունէր, բայց այդ բողբոջութիւնը տեսնելով, կարծեա թէ թւեր ստացաւ, կամենում էր թռչել. իսկոյն վազում է խանութ վարձում և ապրանքը տեղաւորում և ամեն հարց ու փորձ անողին, ի հարկէ հարօյի պատուիրած պատասխանն է տալիս. այս բոլորը վերջացնելուց յետոյ, խորին շնորհակալութիւն է յայտնում հարօյին ասելով. «Ազնիւ բարեկամ, դու այսօր մի այնպիսի լաւութիւն արիր ինձ, որ աշխարհի երեսին շատ քիչ կ'պատահի, որ մարդ մարդու անէ. հողիս աղատեցիր պարտավորօջ ձեռքից, կեանքս էլ չբաւորութեան նրնչումից, իսկ որդոցս թշուառութիւնից, որոնց փառ ապագայ էր սպասուած, դու այս

դրութեան մէջ հասար մուրադատուր ս.
Սարգսի նման և ազատեցիր ընտանիքիս
պատիւը: Այլ ևս ոչինչ չունեմ ասելու և
ոչ էլ կարող եմ լաւութիւնդ վճարել,
միայն թող Աստուած ինքը տեսնէ այս քո
արած բարերարութիւնդ և մէկի փոխարէնը
հազարապատիկը տայ: Հարօն շնորհակալու-
թիւն անելով և յաջողութիւն մաղթելով,
համբուրւում և բաժանւում է այն մար-
դոց:

Դ.

Դորանից յետոյ նա ճանապարհ է
ընկնում մի անձանօթ երկիր, որպէս զի
ճանաչող չը լինի: Ծանապարհին սկսում է
խօսել ինքն իրեն, «Փառք քո ողորմու-
թեան, Աստուած, որ ինձ պէս չնչին ստոր
արարածին այնքան բաներ անել տուիր, որ
ամբողջ աշխարհը սարսափում էր ինձանից և
ոչ մի փորձանքի չ'ենթարկուեցի այսքան
ժամանակամիջոցում, բայց ես ևս պակաս
ծառայութիւն չարի քեզ քո կամքի համե-
մատ վարուելով. իմ մարդկութեան պար-

տաւորութիւնը կատարելով և քո առաջ
պարգերես դուրս դալով, սակայն կը խն-
դրեմ պարծանք չը համարես այս խօսքերը
լ'նչ իրաւունք ունեմ պարծենալու, քանի
որ այն բոլորը դու էիր տալիս ինձ, որ ես
էլ ինձ կերակրելուց յետոյ-ուրիշին էլ էի
կերակրում, դու էիր ինձ օգնում, ոյժ և
կարողութիւն տալիս, որ ես էլ ուրիշին
էի օգնում. միայն կան մարդիկ, որ միև-
նոյն կերպով, եղանակով հարստութիւն
են զիջում և իրենց պարտաւորութիւնը
մոռանում, կարծելով թէ իրենց խելքով
և հնարքով են ձեռք բերել, այլ ևս քեզ
չեն յիշում, իրենց գլխից աւել ոչ ոքի չեն
տեսնում աշխարհում. ես նրանց համար
եմ խօսում: Ահա ես այս օրուանից վերջ
եմ տալիս եմ աւագակային կեանք վարելուն,
ներողութիւն խնդրելով քեզանից, Խօսքը
վերջացնելուց յետոյ, մի քիչ ևս ծիւռն
զօռ է տալիս, հասնում է մի քաղաք, ծիւռն և
աւելորդ գէնքերը ծախում է և դնում է իրեն
համար հիւրանոցում մի սենեակ վարձում և

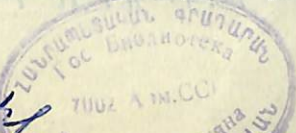
այնտեղ ապրում: Այդ տեղ ևս մի խեղճ
 մարդ գնում գալիս է լինում, անունը Մելքոն
 Աղա. հարօն սրա անունը իւր դրուժեան
 հետ համեմատելով, զարմանալով հարցնում
 է նրա ծանօթներից, այդ խեղճ մարդուն
 ի՞նչու էք աղա կանչում, ծաղրում էք թէ
 ի՞նչ: Ոչ, եղբայր, ամօթ չէ, ինչի պիտի
 ծաղրենք. այդ մարդը մի ժամանակ իրա-
 ւունք է ունեցել այդ անունը կրելու, բայց
 չեսոյ, բախար խռովելով, անաղին հա-
 րստութիւնը ձեռքից գնում է, այս օրն է
 բնկնում. հիմա էլի աղա ենք կանչում,
 թէպէտ աղքատ է: Ընտանիք չունի, ոչինչ
 էլ չունի, մօտիկ ազգականներից ևս զուրկ է:
 հարօն երբ լսում է, վեճում է որ առանց
 նրան ոչ հաց ուտէ և ոչ էլ թէյ խմէ,
 այնպէս է պաշտպանում այն մարդուն,
 ինչպէս իր հօրը: Մի առ ժամանակ այդ
 տեղ մնալուց չեսոյ, մտադրւում է մի
 ուրիշ քաղաք գնալ: Մի գիշեր, երբ ըն-
 թրիքը վերջացնում են, աղէն գիշեր
 բարի է ասում ու գնում: հարօն չե-

տեղում է նրան կամաց կամաց, որպէս զի
 տեսնէ նրա օթեանը. տեսաւ որ դնաց մի
 բլրի մօտ կանգնեց. դա խողի բնի պէս մի
 բան էր. այդ էր Մելքոն աղի խոնթիթը.
 դռան փոխարէն մի տախտակ էր դէմ զը-
 ցած: Վերցրեց և ներս մտաւ Մելքոն Աղէն.
 հարօն դրսից դիտում էր նրա արարողու-
 թիւնը: Մելքոն աղէն առաստաղից կախած
 մի զամբիւղ իջեցրեց, միջից հանեց մի
 կտոր չոր հաց և մի կտոր ևս չոր պանիր, ով
 դիտէ, որ ժամանակուանից մնացած: հաց
 ու պանիրը ձեռքին շուռ ուժուռ էր տա-
 լիս, էլի գնում է զամբիւղի մէջ ասելով.
 «առ այժմ թող մնայ, ով դիտէ, հարկա-
 ւոր կգայ, միշտ խօ աղնիւ հարօն այնտեղ
 չիլինի. քաշէ անում նորից և երկու պա-
 տառօտած փալասներից մէկը տակը ծը-
 դում ու միւսը վերան ու պառկում քնե-
 լու: հարօն այս տեսնելով, վիրաւորուած
 սրտով վերադառնում է իւր օթեանը.
 այդ գիշեր անհանգիստ լինելով, քունը չէ
 տանում, առաւօտեան շատ էրկար մտա-

ձեռքը յետոյ, ասում է. «Տէր Աստուած, թէ-
պէտ էս քեզ խոստովանուեցի որ այլ ևս
զոգութիւն չանեմ, բայց այժմ ինձ ստի-
պում է Մելքոն աղան մի անգամ ևս
անել: Քեզ յայտնի է, որ էս սրտանց
հրաժարուել եմ այդ բանից. եթէ քեզ
հանց չէր ինձ զոգութիւն անել, թող չը
պատահեցնէիր այս մարդուն, թող ցոյց չը
տալիր այն զարհուրելի պատկերը. վերջա-
պէս՝ որ զիտեանամ ինձ պիտի պատժես,
զարծեալ մի անգամ ևս պիտի զոգութիւն
անեմ Մելքոն աղի համար, ասում է և
զնում է դէպի փողոց: Հարօն փողոցում
հարց ու փորձ է անում, թէ այս քաղաքում
ո՞վ է հարուստ ու ժլատ. ի հարկէ այդ-
պիսի մարդուն ամենքն էլ կ'անաչէին:
Ասում են. թէ այս ինչ հրէան և այս ինչ
աեղ է նրա տունը: Հարօն սպասում է
մինչև երեկոյ, երբ տուն է գնում հրէան,
Հարօն զաղտնի հետևում է հրէային,
Հրէան տուն մտնելուն պէս՝ հարցնում է
կնօջից «Այս գիշեր ինչ ունենք ուտելու»:

Կինը պատասխանում է. «պանիր, խորո-
ված, տոմա և այլն»: Մարդը բարկանալով
ասում է. «(ինչո՞ւ փրաւ չես եփել, անի-
ծած)» և մի լաւ ձեծում է կնօջը: Հարօն
այս բոլորը տեսնելով, ասում է. «փառք քեզ
Աստուած, Մելքոն աղէն չոր հացի ու պա-
նրի կտորտանքը որքան ժամանակ պահել
է, որ զուգէ ոչ ոք հաց տուղ չը լինի,
այն ժամանակ զայ ուտէ, իսկ այս հրէա-
յի կինը երեք տեսակ լաւ սննդաւոր կե-
րակուր համրում ու դարսում է մարդու
սուռչ, բայց մարդը այդ կերակուրներով
զոհ չը լինելով, փայտով ձեծում է կնօջը
թէ ի՞նչու փրաւ չես եփել. հիմա սրտ կ'ինն
ու փողը միթէ Մելքոն աղային չեն ար-
ժանի:» Հարօն այնքան սպասում է որ
սրանք առանձին-առանձին հաց են ու-
տում և հանգստանում: Ի հարկէ, զոգու-
թիւնը Հարօնի համար խաղ ու սպար էր.
այնպիսի մի հնարքով ներս է մտնում,
որ ստատանէն ինքը չէր կարող նկատել. որ-
տեղ փողի մեծ գումարն է լինում, գնում
է այնտեղ մի կաշու տոպրակ լիքը ոսկու
վերցնում է մի թւի տակն է գնում, իսկ

3827-84

կնոջը իւր անկողնով միւս թեւի տակն է առնում, ու ճրտեղ ես հարօ, Մեքօն աղայի տանը. կնոջը կամաց վայրէ դնում յատակի վրայ. կարծես կախարդուած լինի, ախր հարօն կատարեալ կախարդ էր գողութեան մէջ, որովհետեւ իւր բազդն էր այդ: Կինը քաղցր քնով քնած, Մեքօն աղային ևս զլորում ձգում կնոջ անկողնու մէջ և ծածկում է երկուսին միասին. ոսկով լիքը տոպրակը ևս դնում է զլիւնների տակին և ինքը դալիս է իւր կացարանը: Նկատուած է որ առ ժամանակ մասածողութիւնը մարդուն հանգստութիւն չի տայ թէ տխուր տրամադրութեան ժամանակ և թէ ուրախ. մեր հարօյին առաջի դիշերը տխրութիւնն էր անհանգիստ արել, իսկ այս դիշեր ուրախութիւնը. այո, նա այս դիշեր շատ ուրախ էր, որ մի բարի գործ ևս կատարել էր. իսկ այդ ուրախութեան մասածողութիւնը հետևեալներ. Մեքօն աղան, որ միշտ դալիս էր արխուր, արտում, ձեռքերը ծոցը և հազիւ լսելի ծայնով բարի լոյս էր ասում, այժմ հեաաքքեր էր տեսնել, թէ վաղը առաւօտեան ինչպէս կը դալ խնդալով ինքն ի-

րեն խօսում էր և սպասում անդադար լոյսը բացուելուն, որ Մեքօն աղան զնայ հիւրանոց, տեսնի իրեն:

Ե

Հրէան լոյսը բացուելուն պէս իւր սոփորութեան համեմատ առաջ մէկ նայում է իւր ոսկով լիքը տոպրակը և երբ տեսնում է չկայ, երկու ձեռքով զլիւն խփում է ու գոռում. իսկոյն ծառաները ներս են մտնում և հարցնում «ի՞նչ է պատահել». տէրը պատասխանում է. էլ ինչ պիտի պատահէ, տունս քանդուել է, ո՞ւր է ոսկով լիքը տոպրակը, ասացէք շուտ, ո՞ւր է, ո՞վ է տարել:» Ծառաները զարմանալով պատասխանում են. ախր մենք ամբողջ դիշերը չենք քնում, եթէ քնում էլ ենք, այն էլ հերթով, այս դիշեր մարդու ստուեր անգամ չենք տեսել, ի՞նչ թէ գող-Բա ինչ եղաւ, հրեշտակները խօ երկինք չտարան: Կինս ուր է այն անիծածը, նրան հարցրէք, գուցէ դիտենայ: Տեսնում են կինն էլ չը կայ, իրեն անկողնով: Անպատեհառ այն անիծածն է

տարել իրեն հօրանց տունը, որովհետև երեկոյեան ես նորան ծեծեցի: Գնացէք, շուտով տեսէք:» Ծառաները դնում են, բայց ոչ հօրանց տանն են գտնում, ոչ բարեկամներին: Այն ինչ նրա կինը առաւօտը երբ արթնանում է, տեսնում է իրան մէկ խողի բնի մէջ և կշտին մի պատառոտում շորերով մարդ պառնած իր անկողնում. ոսկով լիքը տալրաին էլ տեսնում է գլխի տակը դրած, ծիծաղելով ասում է ինքն իրեն. «այս ինչ հրաշք է, չեմ իմանում, կարելի է Աստուած իմ ծայնը լսեց, որ միշտ ասում էի, թէ, Աստուած, երանի միադքատի կին լինէի, հանդիսա ապրէի»... Դեռ խօսքը չվերջացրած՝ հագում է սաստիկ և հագի ծայնից արթնանում է ասղան. տեսնում է կշտին մի գեղեցիկ կին նստած թանկագին անկողնու մէջ, հարցնում է ապշած, ո՞վ ես դու. կինը պատասխանում է «ես մի գեղեցիկ կին, այս էլ հրաշալի անկողին, այն էլ անհասանելի ոսկի, ցոյց տալով տալրակը. էլ ի՞նչ ես հարցնում, երբ Աստուած այս բոլորը տուել է

քեզ: Աղան այս լսելով և ոսկին տեսնելով, հաստատ աղալի կերպարանք է ստանում, շուտով վեր է կենում, հագնւում, մի քանի ոսկի զրպանն է ածում և շապում է գէպի հիւրանոց, որպէս զի այն մարդուն պատուէ, որից այնքան ժամանակ պատիւ էր ստացել: Հարօն էլ դրան էր սպասում: Մէկ էլ-տեսաւ Մելքոն սղան եկաւ, ուրախ ուրախ և հաստատ քայլերով ներս մտաւ, բարձր ծայնով բարիկոյս ասաւ և ձեռքը սեղմեց. լեռոյ հիւրասիրեց Հարօնին թանկագին կերակուրներով և խմիչքներով: Հարօն մտքի մէջ խնդալով, ասում էր. «հանիծուես դու, դրամ, անիծուես, որ մարդու մեռցնողն էլ ես դու, կենդանացնողն էլ:» Հրէան ամբողջ քաղաքը տակն ու վրայ է անում, մօտիկ գիւղերում, գիւղաքաղաքներում, կնօջ բարեկամների մօտ մարդիկ ուղարկում, որոնում, բայց ոչ մի տեղ չեն գտնում. վերջապէս դնում է թաղաւորի մօտ, գանդատում է, թէ անցեալ գիշեր իմ տանից 120,000 ոսկի և կինս իւր անկողնով անյայտացել է: Թա-

դաւորն այս լսելով, զարմանում է. իսկոյն լրաւաններ է ցրւում ամեն կողմ և մեծ պարզւներ է խոստանում, եթէ դանեն նրան, բայց դարձեալ 'ի դուր:

2

Թաղաւորը երկար մտածելուց չեառ հրաման է արձակում, որ եթէ այդ բանը կամ կինը և կամ ծառաները չեն արել, այլ մի ուրիշ մարդ գողութիւնով մաւել, անից դուրս է տարել կնոջը և ոսկին, թող դա՛ ինձ մօտ և յայտնէ. ես բացի իմ թաղաւորութիւնիցս, ի՞նչ որ կուզի կտամ: Իսկոյն այս հրամանը տարածւում է ամբողջ քաղաքում: Հարօն լսելով այս, տեսնում է. էհ, ինչ կը լինի, թող լինի, կը ներկայանամ թաղաւորին և կը յայտնեմ բոլոր եղբւր-թիւներ. երբ որ ինձ յաջողում է ամեն բան գողութիւնով, յոյս ունեմ որ թաղաւորի մօտ ևս կը յաջողուի. իսկոյն վեր է կենում և իսկոյն դնում թաղաւորի մօտ և հրապարակի մէջ յայտնում, թէ ես եմ այն գողը:

Թաղաւորը պահանջում է պատմել հաս-տատու եղե ութիւնը: Հարօն սկսում է իւր պատմութիւնը, իւր զլխի անցքը, սկզբի լորի տանելուց մինչև հրէայի կնոջն ու ոսկին գողանալը: Թաղաւորը բերել է տալի հրէային, նրա կնոջը և Մելքոն աղային. հարցնում է կնոջը. «Թէ ինչպէս իրեն անկողնով վերցրել, տարել է, որ ինքը չէ իմացել»: Կինը երդւում է, որ մինչև լոյսի բացուելը ոչինչ չէ իմացել. առաւօտեան յանկարծ աչքը բաց է արել և տեսել իրեն Մելքոն աղայի խոնքի թի մէջ: Թաղաւորը հարցնում է. «այժմ կը ցանկանաս կրկին վերադառնալ տնակումդ մօտ թէ ոչ»: Կինը մերժում է՝ ասելով. բաւական չէ քսան տարի շարունակ դժոխքի մէջ մնալս, որ կրկին անգամ մահեմ այդ տանջարանը. ի՞նչ յանցանք ունեմ ես, իմ խնդիրս միշտ այն էր Աստուծուց, որ մի կերպ ազատէր այդ դադանի մօտից, այն ահագին հարստութիւնը այնպիսի զգուշի միջոցներով է դ'դել, որ դորան պատառ-պատառ անել անգամ մեղք է, ես հաց խօ չէի ուտում

զրա տանը, արիւն էի ուառւծ, արիւն»): Թագաւորը այս բոլորը լսելուց յետոյ, հրէայի ամբողջ կարողութիւնը հաստատուած է կնօջ և Մելքոն աղայի վրայ և հրամայում է, որ գնան վայելեն այդ հարստութիւնը 2 նոր ամուսինները միասին, իսկ հրէային պատժուած, յետոյ դառնալով դէպի Հարօն հարցնում է. «Սիրելի որդիս, հիմա, դու ստա, տեսնեմ, ի՞նչ ես ուղղւած, որ տամ քեզ. ես իմ խոստուածս պէտք է կատարեմ»): Հարօն խոնարհաբար պատասխանում է. «Թագաւորը ողջ լինի. ես ի՞նչ պէտք է ուղեմ, իմ գլխի անցքը պատմելով, կարծեմ արդէն յայտնի եղաւ Ձերդ մեծութեանը՝ թէ ինչ եմ ուղեցել, կամ այժմ ինչ եմ ուղղւած»): Թագաւորը ասում է. «Ուրեմն այսօրուանից իմ հարազատ որդին ես և իմ դանձարանիս դուռը բաց կը լինի քեզ համար, ինչպէս կամենում ես այնպէս գործադրիր:

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԱՂՔԱՏ

(Հին գրոյց)

Հին ժամանակը լինում է մի շատ ժխտ

և ազահ մարդ, տհաղին հարստութեան և կայքի, կարուածների տէր: Ունենում է երեք զաւակ՝ երկուսը աղայ, մէկը աղջիկ: Չնայելով, որ ինքը առաջ շատ ողորմելի դուրթեան մէջ է լինում, այնու ամենայնիւ անխղճաբար է վարւում իր խեղճ դրացիների հետ: Կինը միշտ նախատում էր, ասելով՝—այ՛ մարդ. ակարէ՛ որ առաջ մենք էլ խեղճ էինք, օգնութիւն էինք խնդրում ուրիշներից և օգնում էին մեզ, այժմ փառք Աստծու, ունենք մեծ կարողութիւն. չիշիր մեր անցած օրերը և դու էլ օգնիր խեղճերին»): Բայց այդ խօսքերը նրա միակննջից ներս էին մտնում, միւսով՝ դուրս գալիս:

Մի օր նա իր սովորութեան համեմատ՝ ընտանիքով կառք նստած՝ գնում էր այգին: Ճանապարհին պատահում էր երկու աչքով կոյր մի աղքատի, որը ձեռները պարզելով դէպի կառքը, ողորմութիւն է ուղղւած մեր պարոնից:

Ժխտար իսկոյն ձեռքը զրպանն է տանում, որպէսզի ողորմութիւն տայ աղքատ

տին, բայց մեծ որդին հօր ձեռքը բռնում է ասելով՝ «մի տար, հայրիկ շան, մի տար»:

Հայրը ապշած հարցնում է «ինչո՞ւ, դա-
ւակս, ինչո՞ւ»:

— Գիտե՞ս ինչ սովորութիւն ունի այդ
աղքատը, հայրիկ:

— Ի՞նչ, որդի:

— Ես շատ անգամ ասեւել եմ, որ եթէ
անցորդը, փոխանակ իրան ողորմութիւն
տալու, երեսին թքել է, դա դու-խը խոնար-
հելով, շնորհակալութիւն է յայտնել և օրհ-
նել է նրան: Բայց եթէ ողորմութիւն է
սուել՝ դա ինքն է նրա երեսին թքել և ա-
նիծել:

Հայրը թէև չի տալիս աղքատին ողոր-
մութիւն, բայց չի էլ հաւատում որդու
պատմածին: Նա հեռանում է աղքատից և
մի ուրիշ անդ կանգնում:

Դեռ տասը բոպէ չանցած, կատարւում
են իր որդու պատմածները իր աչքի առաջ:
Պարոնն այլ ևս չի շարունակում իր ճա-
նապարհը, կտուր յետ դարձնելով՝ դալիս է

ուղղակի տուն: Այո՛, դալիս է, բայց ոչ զի-
շերը քուն է ունենում, ոչ ցերեկը հանգստու-
թիւն. մտատանջութեան մէջ է ընկնում:

Կոյր աղքատը ողորմութիւն է խն-
դրում. թէ տալիս են՝ երեսին թքում է
անիծում, թէ չեն տալիս, երեսին թքում են,
նա ուրախութեամբ շնորհակալութիւն է
յայտնում և օրհնում: Այս ինչ դադանիք է,
ասում էր պարոնը ինքն իրեն: Ծառ հե-
տաքքիւր է լինում նրա համար իմանալ այդ
տարօրինակ սովորութիւնը: Վերջապէս վն-
ռում է, որ աղքատին բերել տալ իրան
տուն և հարցնի զադանիքը: Նա այդպէս
էլ արաւ. նախ և առաջ աղքատին ուղար-
կեց բաղնիք, նոր շորեր հաղցրեց, նորոգեց
ոսից մինչև զլուխ. լաւ ճաշ ուտացրեց:

Աղքատը խորին շնորհակալութիւն ա-
նելով ուզում էր դուրս գալ, տան տէրը
բռնեց նրա ձեռից, ասելով «բան ունիմ ձեզ
տակիր»:

— Հրամայիր, հրամայիր, ողորմած պարոն:

— Խնդրեմ ասացէք, այդ ի՞նչ սովորու-
թիւն է, որ դուք ունիք. եթէ ձեզ ողորմութիւն

են սալիս, երեսներին թքում էք և անի-
ծում: Իսկ եթէ երեսիդ թքում են, նրանց
շնորհակալութիւն էք յայտնում և օրհնում:

— Դու շատ բարի մարդ ես երևում, ուս-
տի նիշար կրպատմեմ: Ուրեմն լսիր. Զատիկ
շարաթ երեկոյ էր, պատարագից յետոյ
ամեն մարդ, աղքատ թէ հարուստ՝ շտա-
պում էր դէպի իր տունը դնալ և պատր բաց
անել: Միայնակ ես էի, որ գնում էի գե-
րեզմանատուն, որովհետև մեր տանը պատր
բաց անելու ոչինչ չունէինք. ոչ թէ պատր
բաց անելու ոչինչ չունէինք, այլ ցամաք
հաց էլ Աստուած պէտքէ տար: Ես այն
հպատակով հեռացայ քաղաքից և գնացի
գերեզմանատուն, որ ոչ ոք չտեսներ ինձ.
այնտեղ այնքան մնացի, մինչև երեխայքս
անօթի, քաղցած, երկար սպասելուց յետոյ
յոգնէին և քնէին, որ յետոյ վերադառնալի
տուն, որպէսզի ինձ չտեսնէին, և չաղաղա-
կէին «հայրիկ, հաց, կարմիր ձու»: Դեռ
մութը չէր պատել, երբ մի մարդ գերեզ-
մանատան մօտիցն անցնում էր. ինձ տես-
նելուն պէս մօտեցաւ և բարեւելուց յետոյ
հարցրեց:

— Այ մարդ, այս անեղ զիշերը այդտեղ
ինչ ես շինում:

Ես պատմեցի. նա առանց մտածելու
հանելով զրպանից երեք բուբլի փող և մի
փոքր արծաթէ թաս, տուեց ինձ ու ասաց.

— Այդ փողով գնա՛, ինչ որ ուզում ես
առ և տար երեխանցդ համար, իսկ այս
թասը զիշերը դիր զլիսիդ տակը, առաւօտը
կրտսնես, որ մէջն էլի երեք ուրբլի կայ.
միշտ այդպէս կըշարունակուի անվերջ և դու
կարող ես դրանով կառավարուել: Ես խո-
րին շնորհակալութիւն յայտնելով, իսկոյն
վաղեցի դէպի փողոց, ամեն բան գնեցի,
ինչ որ հարկաւորէր այն զիշերը պատր
բաց անելու համար և շուտով գնացի տուն:
Բարեբախտաբար երեխայքս դեռ չէին քը-
նել, սպասում էին ինձ, որ կերակուր տանէի
նրանց համար: Էլ ինչ ասեմ Աստուած.
ամենայն տարակուսածի զլիսից անպակաս
անէ այն ուրախութիւնը, ինչպէս որ նը-
րանք ուրախացան ինձ տեսնելով՝ առաւ պա-
շարը ձեռքիս նրանց մօտ կանդնած: Այն
զիշերը լաւ ուրախութիւն արինք: Առա-

Լօտր վեր կացայ տեսայ նորից երեք ըուր-
լին թասի մէջն է, միւս առաւար նոյնպէս
և այսպէս շարունակաբար: Մէկ օր էլ վեր
առայ թասը և նայեցի նրա չորս կողմը,
տեսայ քամակին մէկ խաչ քաշած, մէկն էլ ես
քաշեցի նրա կողքին: Միւս առաւօտը տեսայ
վեց ռուբլի կայ թասի մէջ: Մէկ խաչ ևս քա-
շեցի նրանց կողքին, առաւօտը տեսայ իննը
ըուրլի թասի մէջ: Մէկն էլ աւելացրի, վեր-
ջապէս այնպէս արի, որ թասի ետեւը այլ
ևս տեղ չմնաց, խաչ քաշելու: Օրական հա-
րիւր ըուրլուց աւելի էի ստանում:

Բաւականին հարստութիւն չիղեցի: Բա-
ւական ժամանակից յետոյ, մի օր ինձ պա-
տահեց այն թաս առող մարդը և բարեւեց
ինձ: Ես չէի կամենում ճանաչել նրան, բայց
ակամայ բարեւն առայ: Նա մի խօրը հա-
յեացք ձգելով վրէժ՝ ասացի.

— Զե՛ս ճանաչում ինձ:

Ես ճարահատեալ բացականչեցի՝ ախ,
դո՞ւք էք, ինչպէս չճանաչեցի իմ բարերա-
րիս: Նա առանց երկար խօսելու, հարցրեց.
Թէ, թասը մօտդ է: Ես պատասխանեցի,

այո՛ մօտս է:— Տո՛ւր տեսնեմ, ասաց նա հան-
դարտ կերպով: Ես իսկոյն հանեցի և տուի
իրան: Նա նայեց թասի ետեւը և ցոյց տա-
լով ինձ ասաց.— Այս ի՞նչ էս արեւ: Իհար-
կէ, էս ուրիշ ինչ կարող էի անել, եթէ ոչ
լուել և զլուխս ծռելով մեղաւոր ձեւացնե-
լով ինձ նրա առաջ, քանի որ պատասխան
չունէի տալու:

Նա երեսիս երկար խէթ նայելուց յետոյ
աւելացրեց.— «Որովհետեւ դու չբաւակա-
նացար օրական այն երեք ըուրլիով, ուղե-
ցար, որ շատ մեծ հարստութիւն ունենաս,
որպէսզի քեզանից էլ հարուստ մարդ չ'ի-
նի, և չէիր յիշում քո առաջնայ դրութիւնը,
չէիր էլ ուզում նայել խեղճերի վրայ, մին-
չև անգամ ինձ էլ չէիր ուզում ճանաչել,
ուստի դնա՛ դարձեալ այն կեանքը վարիր,
ինչ կեանք որ վարում էիր առաջ». ասաց
և յանկարծ անցաւ առաջ: Շատ երկար
կանգնելուց, մտածելուց յետոյ վերադարձայ
տուն, տեսայ որ մեր առաջուայ հին քան-
դուած խրճիթումը նստած կինս գոլպայ է
գործում, երեսայքս էլ նոյն դրութեան մէջ,

ինչպէս որ առաջ: Ես այլեւս չկարողացայ համբերել և տանել այդ լիսալմունքը, հէնց այն րոպէին կնոջս ձեռքիցը դուրսաց դորժելու միւրր խլեցի, մէկը մի աչքս խրեցի, միւսը-միւս աչքս: Կինս դիւրին խփելով դռում էր այս խօսքերով. «ա՛հ, տուն քանդւած, այդ ինչ արիր, շատ լաւ օրումն է՛ինք որ դու էլ քեզ կուրացրիր, էլ ո՞վ պէտքէ մեր երեխանցը տէրու թիւն անէ, ջուրը Թափուելու դառանք: Ես պատասխանեցի կնոջս, որ այս աչքերը արժանի են կուրանալու, քանի որ նրանք չ'կշտացան:

— Հա՛ իմ դադանիքը, պարոն: Ես ինքս ինձ այդպէս դատապարտել եմ, և ես արժանի չեմ ողորմութեան, որովհետեւ իմաչքածակութեան պատճառով այս օրն ընկայ...

Հարուստ պարոնը լսելով այդ պատմութիւնը, իր կեանքի եղանակը դրանից յետոյ փոխեց, դարձաւ ողորմած մարդ:

ԱՇՂԴ-ՀԱՊԻՐԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Գ. ՂԱՐԴԱՇԵԱՆ

36791